



Přemíra citací vytváří navíc dojem mentorování a snižuje čtenářskou přitažlivost, kterou ještě snižují hodnotově infikované věty. Suk jakoby čtenáři potřeboval vnutit svůj pohled na komunistickou diktaturu. Snad i proto je celá kniha psána oznamovacím stylem prakticky bez otázek, které by čtenáře stimulovaly k dalšímu uvažování. Takováto forma je možná vhodná k vyprávění příběhu politického střetu, bohužel se nehodí k analýze proměny myšlení.

To mě vede k úvaze, zda autor v knize vlastně odpovídá na nějakou širší otázku. Vzhledem k tomu, že si sám žádnou fakticky neklade, je možné o ní uvažovat za něj. Jaký byl důvod potřeby expertního vědění a proč získali ekonomové takový symbolický kapitál, že svým diskurzem ohrožovali panství komunistické strany? Byl větší vliv ekonomů dán růstem jejich počtu a profesionalizací nebo jen ústupem utopických představ? Stačí připomenout, že mezi Rozsypalovou a Šikovou reformou uplynulo zhruba sedm až deset let, ale role ekonomů se změnila, což mohlo být dáno spíše vlivem založení Vysoké školy ekonomické v padesátých letech než jen ideologickou oblevou. Stejně tak se můžeme ptát, do jaké míry se jednalo o generační odpor, neboli kdo vlastně z celé ekonomické obce formoval reformní diskurz? Kupříkladu Michael Voříšek ukazuje, že v případě sociologie se jednalo v nadpoloviční většině o skupinu jedinců narozených ve dvacátých letech a podstupujících kvalifikaci v poválečném období.¹⁸ Suk sice popisuje destalinizaci u Šika a věnuje se stručně osudům některých starších ekonomů, ale strukturální obraz nám neposkytne. Podobně bychom se mohli ptát, zda ekonomie nebyla jedním z polí, ve kterém se mohl realizovat maskulinní potenciál potlačený zestátněním podnikání. V ekonomickém diskurzu se totiž na rozdíl třeba od sociologického či uměleckého prakticky až na výjimky nevyskytovaly ženy.

Jiřímu Sukovi nelze upřít odvalu, s jakou se pustil do této čtenářsky ne zrovna přitažlivé oblasti historie. Bohužel bez sevřenějšího konceptuálního uchopení a systematické analýzy končí jeho pokus na půli cesty. Výsledkem je, že zatímco knihy J. Zatlina, M. Landsmana či P. Caldwellla se čtou jako fascinující příběh selhání konkrétní verze evropské modernity, a kniha M. Voříška jako poměrně hutná explikace jedné formy vědění, tak Sukovy *Veřejné záchodky* nic podobného nenabízí. Mnohem spíše jde o shrnutí známého příběhu reformy s občasným zajímavým postřehem.

Ondřej Táborský

Tomáš ČERNUŠÁK a kol., *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, Praha, Academia, 2017, 450 s., ISBN:978-80-200-2638-5

Vztahy s římskokatolickou církví tvoří pro české země, ať už byly samostatným politickým útvarem nebo součástí většího státního celku, po více než tisíc let jednu z nejpalčivějších otázek, která se dodnes dotýká rozmanitých oblastí života. I v Evropě 21. století, kde hraje náboženství zdánlivě epizodní roli na pozadí demografické krize,

¹⁸ Voříšek rovněž provádí zajímavou komparaci českých a polských elit sociologického provozu, při níž zjistil relativně nízký věk u prvně zmíněné. Něco takového však Suk čtenáři své knihy bohužel neposkytuje. Viz M. VOŘÍŠEK, *The Reform Generation*, s. 281–289.



krize identity a dalších problémů postmoderního světa, však dokáže otázka vztahů se svatopetrským stolcem a křesťanstvím obecně kompletně ovládnout alespoň na čas českou veřejnou debatu. Posledními příklady tohoto fenoménu budiž kauza s vyretušovanými kříži řeckých kostelů na výrobcích supermarketu Lidl a rozhodnutí pražského magistrátu, který zakázal obnovení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, čemuž předcházela nešťastná politizace celé kauzy, v níž se projevil ostré antiklerikální tendence části české veřejnosti.

Do této situace vstupuje se svou kolektivní monografií osmičlenná skupina historiků a historiček pod vedením Tomáše Černušáka, která si klade za cíl poučit a přiblížit široké veřejnosti rozmanité vztahy mezi malou středoevropskou zemí a nejmocnější náboženskou institucí na světě, aniž by výsledná práce ztratila odborný ráz. Otevírá se nám tu krátký exkurs do dlouhé historie kulturních, politických a osobních vztahů, které přinesl některý ze zlomových okamžiků českých dějin. Ať už šlo o desetiletí husitských válek, bitvu na Bílé hoře a následnou rekatolizaci nebo perzekuci věřících v dobách komunistické totality, vždy sehrála instituce obklopující římského biskupa naprosto klíčovou roli.

Kniha je rozdělena na celkem devět podkapitol, úvod a závěr, které se postupně věnují zkoumáním vztahů mezi papežstvím a českými zeměmi jako badatelskému problému a následně vztahům od období christianizace území Velké Moravy, až po krátké nastínění polistopadových vztahů mezi Vatikánem a Československem, resp. nástupnickou Českou republikou. Vzhledem k obrovskému rozsahu zkoumané látky a snaze přiblížit titul širší veřejnosti se však monografie nevyvarovala některých dílčích problémů.

První z nich nejde na vrub autorům, ale nakladatelství Academia. Drtivá většina knih vydaných v ediční řadě Historie vychází v brožované vazbě, vzhledem k většímu formátu nepříliš kvalitní a trvanlivé — i vzhledem k vyšší pořizovací ceně knih z nakladatelství Academia by neměla být pevná vazba luxusem, nýbrž standardem.¹⁹

Dalším problémem je velká disproportion celé publikace. Například vztahům mezi papežstvím a českými zeměmi po roce 1918 je věnováno necelých padesát stran, přičemž vztahům v dobách komunistické nadvlády z toho pouhých dvacet. A pro popsání polistopadových vztahů si autor vystačil s pouhými čtyřmi stranami. Je to škoda i vzhledem k tomu, že autor zmíněné kapitoly Jaroslav Šebek má bohaté badatelské zkušenosti například se zkoumáním prvorepublikového katolicismu, což dokázal ve své poslední knize.²⁰ Lze namítnout, že o pronásledování církve a dalších důležitých tématech 20. století existuje velké množství literatury, avšak k té se širší veřejnost, pro kterou je recenzovaný titul zamýšlen, pravděpodobně neuchýlí a vzhledem k naléhavé potřebě dodnes objasňovat a seznamovat širší spektrum společnosti s proměnlivými postoji církve a státu v období první republiky a obou totalit měl být výše zmíněnému období vymezen větší prostor. Ostatně dlouhý stín dávných sporů, jako například již výše zmíněná debata o znovu vztyčení mariánského sloupu nás zaměstnává dodnes.

Třetím problémem je roztržitost publikace a téměř úplná absence některých témat, což je však naprosto pochopitelné vzhledem k nemožnosti uchopit zkou-

19 Stejným problémem trpí také například edice 21. století stejnojmenného nakladatelství.

20 Jaroslav ŠEBEK, *Za Boha, národ, pořádek*, Praha 2016.



mané období komplexně na tak malém prostoru. Téměř úplně stranou, s výjimkou jedné malé podkapitoly, tak zůstává například kulturní výměna mezi katolickou církví a českými zeměmi, která, i díky italské menšině sídlící především v Praze, vzkvétala přes dvě stě let a přinesla řadu barokních uměleckých skvostů, jimiž se Česká republika chlubí dodnes. Stálo by za zvážení, zda by si zmíněné téma nezasloužilo vlastní, soběstačnou publikaci, ačkoliv by spadala spíše do dějin umění než do historiografie.

Jedním dechem je však nutno dodat, že kromě nastíněných drobných neduhů kniha Černušáka a spol. předsevzatý úkol splnila. Za zmínku stojí citlivé včlenění více než šedesáti různorodých vyobrazení, která jsou přirozenou součástí textu a netvoří pouze obrazovou přílohu na konci knihy nebo zmeť křídového papíru uprostřed publikace, jak bývá zvykem v anglosaském prostředí. Čtenář dostává do rukou ucelenou a kvalitní publikaci, která slouží jako vstupní přehled do problematiky, jíž se mohli začít historici zabývat skutečně kvalifikovaně až na konci 19. století, když se rozhodl papež Lev XIII. konečně otevřít brány Vatikánského tajného archivu odborné veřejnosti.

Michael Durčák

Jugendbegegnung anlässlich des Gedenktages für die Opfer des Nationalsozialismus (Berlín, Pirna, 23.–27. ledna 2017)

U příležitosti Dne památky obětí nacismu, který každoročně připadá na 27. leden, uspořádal německý Spolkový sněm na konci ledna 2017 již dvacáté první setkání mládeže — *Jugendbegegnung*. Ve spolupráci návštěvnického centra Spolkového sněmu a německých i zahraničních občanských iniciativ, spolků a památníků bylo do Berlína pozváno 80 mladých lidí z více než deseti zemí, kteří se v rámci svého studia či dobrovolnické činnosti aktivně zabývají obdobím nacionálního socialismu. Pozvání obdrželi rovněž mladiství, kteří se ve škole či místě svého bydliště angažují proti projevům antisemitismu, rasismu a xenofobie. Díky spolupráci Památníku Tereziín a Ústavu českých dějin se *Jugendbegegnung* pravidelně účastní i studenti a studentky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.²¹

V rámci rozmanitého pětidenního programu se mezinárodní skupina mladistvých intenzivně zabývala tématem, kterému bylo *Jugendbegegnung* zasvěceno, tentokrát tzv. nacistické „eutanazii“. Mezi lety 1939 a 1945 bylo na území „třetí říše“ systematicky zavražděno přibližně 300 000 osob s psychickým či fyzickým postižením. Ve většině případů se jednalo o pacienty léčebných ústavů. Nacistický režim v nich spatřoval „balastní existenci“ a „neužitečné žrouty“, jejichž životy nejsou „hodny žití“. Podáním smrtící injekce, cíleným vyhladověním či zplynováním měla být těmto lidem zprostředkována „smrt z milosrdenství“. Kromě těchto „eutanazních“ programů byly v nacistickém Německu ve snaze o zachování „zdravého národního těla“ prová-

21 O posledních dvou setkáních informovali v HOPu 8, 2016, č. 1 Michal Kurz a Jiří Neminář, v HOPu 8, 2016, č. 2 Andrea Stehlíková.